Den norske
Rhododendronforening

Lapprosen

Medlemsblad Nr. 3/2007

ISSN 1504-6702
10. Årgang

Lederen har ordet

Høsten har meldt sin ankomst, vinteren banker på vår dør og vi går inn i en periode med redusert aktivitet rundt planter og hager. Lokallagene har planlagt en del aktiviteter utover høsten, og det blir medlemstreff i Øst, Sør og Vest. I tillegg blir det fotokurs i Vest og kurs i stikking og poding i Sør.

Sommeren har gitt rikelig med nedbør og mange av mine små nyplantinger sliter med å overleve i den fuktige jorda. Jeg antar at flere medlemmer har det samme problemet. I min hage har det gått fint med de plantene som står i skrånende terreng, mens noen av de som står på flat mark har redusert trivsel og trolig vil tape kampen mot en kald vinter. Skal fremtiden bringe med seg like mye nedbør som i inneværende år, må jeg sette alle planter i skrånende terreng eller i opphøyde bed.

Månedene fra juni til august er en rolig tid for lags-aktiviteter og slik er det også i vår forening. På styremøte den 12. juni ble vervene i styret fordelt. Det ble ingen endringer i forhold til foregående år. Olaf Hammersland, nestformann. Bjørg Rasmussen kasserer. Terhi Pousi, sekretær. Harald Kårtveit, styremedlem. Gledelig nok kommer det titt og ofte inn nye medlemmer og ved siste styremøte den 18. september var vi kommet opp i totalt 343. Jeg tror det gode arbeidet som drives i lokallagen bidrar til at medlemstallet viser en liten økning år for år.

Rhodo Vest har hatt besøk av Guan Kaiyun fra China. Han holdt to foredrag i Bergen om planter fra Yunnan. Guan og hans frue sitt opphold i Bergen ble gjennomført på en forbilledlig måte og gjestene var svært fornøyd med sitt opphold. Styret ønsker å rette en stor takk til dere som var verter og omviser for gjestene. Særlig stor takk til Bjørn Moe og frue som var vertskap for paret i fem dager.

Lapprosen sin redaksjon blir redusert fra og med neste nummer. Gerd Jørgensen har sagt fra om at hun slutter i redaksjonen etter at dette bladet er ferdigstilt. Gerd har vært med i Lapprosen i fire år, og har utført en meget god jobb. Etter at forrige redaktør sluttet for et år siden, var Styret bekymret for Lapprosen sin fremtid og kvalitet. Det arbeidet Gerd har utført med bladet har etter min mening ikke svekket kvaliteten, snarere tvert om. Dette betyr at vi har en utfordring i å finne et nytt medlem til redaksjonen. Vil du være med å lage Lapprosen, så er du svært velkommen til å kontakte meg eller en annen i Styret. Medlemsbladet er vårt felles kontaktpunkt og stedet hvor vi kan dele opplevelser med andre medlemmer. Jeg håper at mange av dere vil finne tid til å skrive noen ord om egne erfaringer med planter. Skriv om det som har gått bra, og ikke minst om det som gikk galt, da kan vi andre få del i din kunnskap og glede oss over ny innsikt.
Med ønske om en fin høst til dere alle

Jan Rune Hesjedal

Innhold

Rhododendron campylogynum 4
To sjeldne rhododendronkultivarer har blomstret på Milde 8
Rhododendron med STORE blad 10
Om å holde orden i plantesamlingen 14
Internasjonal rhododendronkonferanse 15
Dyrking av rhododendron i subseksjon Vireya 16
Nepal 2007, del 1 18
Gjenstående program for høsten 2007 24
Høydepunkter i Sør 26
Høsttur til Fana 28
Midt i smørøyet 30
Enda en kjempe har blomstret på Milde 32
På tide å gå til biblioteket ? 36
Planteimport 38
Styrene og redaksjon 39

Kjære medlem!

Kan bjorgvar@online.no få din e-postadresse?
For dere som sender inn e-postadresse, kan vi enkelt gi dere en påminning i forkant av møter og aktiviteter, uansett hvor i landet man har sin lokalforening.

Hilsen Bjørg S. Rasmussen, kasserer

Fotos:
Forsiden: *Rh.* 'Plover', foto: Per H. Salvesen
Siste side: *Rh. traillianum* iYunnan, foto: Kaiyun Guan

Neste nummer av Lapprosen kommer i februar 2008.

Stoff til bladet må være redaksjonen i hende innen 8. februar 2000
og kan sendes til Jan Rune Hesjedal, Lepsøyneset 106, 5216 Lepsøy
eller bruk gjerne e-post til redaksjonen, se adresser siste side.

Bilder sendes helst på CD, eller etter avtale

Rhododendron campylogynum

Foto og tekst Jens Chr. Birck.

Rh. campylogynum har altid været beskrevet som en vanskelig rhododendron art at dyrke i vores haver. Jeg har altid givet det råd at man skal stiklingsformere den så man nogle reserver til at erstatte evt. døde planter.
Det er ikke altid kulde der tager livet af dem, men snare efterårets fugtighed med et højt svampetryk. En inspektion af planterne lige før den første frost viser ofte enkelte planter der ser lidt trætte ud og det er som regel dem der er døde næste forår.
Nu efter 30-35 år har jeg stadigvæk campylogynum'mer der har overlevet uden at skulle erstattes af stiklings formerede reserver. Nogle er nu omkring en halv meter høje og brede og meget blomsterrige.
Placering i haven er et meget vanskelig spørgsmål at besvare men betydelig nemmere end den hvide camtschaticum hvor man skal plante flere ud på forskellige steder i haven så man er nogenlunde sikker på at den skal overleve. Et enkelt tip er dog at give dem lys og luft , samt kolde rødder.
Jeg vil her omtale nogle kloner af campylogynum der har været med hele vejen fra slutningen af 1970'erne. Der er prøvet med utallige kloner – men disse har vist deres værdi:

Black form. En klon der kommer fra Hydon Nursery som har fået den fra Valley Garden , Windsor. Små næsten lilla-sorte blomster i store mængder. Det tager dog nogle år før den viser sin rette værdi.

Claret. Fra Cox, nem og taknemmelig. Rødvins farvede mellem store blomster. En virkelig god begynder plante.

Rosa form. Er et resultat af egen krydsning i 1977 mellem to varieteter af campylogynum, men da den nye revision har afskaffet disse er det nu en ren art! Meget blomsterrig.

Storblomstret form. Tidligere benævnt var. charopeum, af nogle anset at være en hybrid. Største blomster indenfor arten. Nem og har aldrig givet nogle dyrkningsproblemer. Også en god begynder-plante.

Tessa Dane. Eget kryds fra 1977 mellem *Rh. campylogynum* og *Rh. brachyanthum* v. *hypolepidotum*. Fersken farvede blomster i mellemstørrelse. Nem. Det er for øvrigt værd at bemærke at alle planter fra dette kryds har væsentlig større blomster end begge forældre!

Var sammen med Svend Hansen, Kernehuset i 1996 i Yunnan hvor vi indsamlede *Rh.campylogynum* på Chang Shan vest for Dali, indsamlingsnummer **BH-137** . Alle fra dette frøhold har givet meget fine planter der minder en hel del om 'Claret' men med en endnu mere intens blommefarve i blomsten.

Til sidst et foto af det sidste tilskud til samlingen af campylogynum'mer i min have. En rigtig gul en. Det viser at der er mange muligheder ved krydsning at få nye spændende cloner.

To sjeldne Rhododendron-kultivarer har blomstret på Milde

Per M. Jørgensen

Etter hvert som det oppdages nye rhododendronarter vil planteforedlerne ta disse i bruk, særlig som de har spesielle egenskaper som man har vært på jakt etter. Dermed oppstår nye typer i hagesortimentet. Ikke alle blir like vellykkete og en del forsvinner med årene fra katalogene. Våren 2007 blomstret to slike "forsøk" på fornyelse på Milde, den ene 'Plover', engelsk uttale: [plavver], en ganske ny krysning fra Kenneth Cox, den andre en eldre, 'Woodcock' fra Wisley i 1972, en vi har hatt siden 1989, men som denne våren slo til med så rik blomstring at den fremstod som spesielt fin. Begge bærer merkelig nok fuglenavn, og etter vadefugler: plover = snipe; woodcock = rugde. Men ingen liker å vade i vann, spesielt førstnevnte er følsom når det gjelder drenering.

Fig.1 'Plover' fotografert i begynnelsen av mai.
Foto: Per H. Salvesen

For å ta den nyeste først, 'Plover' (Fig.1), så er den en krysning av den relativt nyoppdagete arten *Rh. dendrocharis* fra Burma, som har store purpurrosa blomster og den "umulige", men vakre *Rh. edgeworthii* som har store hvite, duftende blomster. Dette er en av de nye krysningene i Kenneth Cox' forsøk på å få frem storblomstrete, duftende lave sorter, noe man mangler. Vi har tidligere prøvd 'Tinkerbird', som er *Rh. ciliatum* krysset med *Rh. edgeworthii*, og den var ikke noen suksess; riktignok kom den med store hvite, duftende blomster, men disse ble et lett offer for været og bladverket ble stygt svidd av frost. Valget av foreldre til 'Plover' er dristigere, siden begge er epifytter (vokser på trestammer) som tradisjonelt sett ikke lett tilpasser seg et liv i et hagebed, og som begge derfor krever svært god drenering for å trives. Begge er dessuten på sin klimatiske yttergrense selv i Skottland. Men *Rh. dendrocharis* har vist seg å være atskillig mer tilpasningsdyktig og hardfør enn den andre arten som bare klarer seg på særlig utvalgte steder, og hittil aldri har klart seg verken på Milde eller i Muséhagen. Stor var derfor min glede da de tre plantene vi fikk fra Cox i fjor vår, og som jeg meldte om i Årringen i fjor (Jørgensen 2006) utviklet seg godt, satte knopper som slo ut i begynnelsen av mai med noen herlige, duftende, lyst purpurrøde blomster. Her har vi virkelig fått noe helt nytt i rhododendronsortimentet, men hvor godt den vil trives er det bare fremtiden som kan vise.

Den eldre 'Woodcock' (Fig.2) er en krysning mellom den velkjente, lave, lite hardføre rødblomstrete 'Elizabeth' og den sjeldne arten fra Formosa *Rh. hyperythrum* (navnet henspiller på den rødflekkete bladundersiden), den sydligste i Ponticum-serien, som meg bekjent aldri verken før eller siden har vært brukt i foredlingsarbeidet.(Den ble innført i dyrkning først på 1930-tallet av Exbury). Bakgrunnen for dette forsøket er ikke nærmere kjent. Man tenkte kanskje bare å prøve om sistnevnte kunne bidra med noe i foredlingsarbeidet, eksempelvis hardførhet, evt. forbedre bladverk/vokseform. Sorten som finnes på den røde plass i Arboretets rhododendronsamling i Nydalen, har, i motsetning til 'Elizabeth', vist seg godt hardfør, men har hatt sparsom blomstring hittil. Men i vår slo den til med et kraftig og tidlig blomsterflor så den ble lagt merke til som en svært god vårblomstrer. Den har beholdt morens store, klokkeformete blomster, men fargen er ikke så klarrød og den blekner ganske snart, vokseformen er mer opprett, og bladene større. I mine øyne har den bare en svakhet, blomstenes mindre klarrøde farge og raske avbleking. Det er antakelig derfor som denne sorten er nærmest ukjent, selv i sitt hjemland der den fikk en utmerkelse i 1986, men man har kanskje ikke hatt behov der for hardførere typer av 'Elizabeth', og så foretrekker man nok den rent røde blomsten hennes som finnes i flere andre, lavere sorter man kan dyrke. Men i sortimentet her nord, har den ikke sin like. Det måtte evt. være Hobbies lite kjente 'Satin', som er en tidligblomstrende og lysere, nærmest anilinrød versjon av hans velkjente knallrøde sorter, eksempelvis 'Scarlet Wonder'.

Fig.2 'Woodcock' fotografert i slutten av april. Foto: Gerd Jørgensen

Rhododendron med STORE blad.

Jan Rune Hesjedal

Jeg har i løpet av de siste 7-8 år skaffet meg en del rhododendron planter med store blad. Jeg håpet at de skulle overleve og se noenlunde pene ut som hageplanter. Blomstring var ikke noe jeg hadde særlige forventninger til, da de fleste råd gikk ut på at disse plantene bare unntaksvis kan overleve i vårt klima. Noen skuffelser har det også blitt, en *R.hogdsonii* fra Glendoick i Skottland, tålte ikke første vinteren og takket for seg. Trolig ble den plantet på et sted med for dårlig drenering. Min erfaring er at god drenering er særdeles viktig for alle rhododendron, de storblada er ikke noe unnatak i så måte, heller tvert om. Jeg har da også plantet de fleste i opphøyde bed, noe som jeg tror har bidratt til at de har klart å overleve så langt. De fleste storblada rhododendron har i tillegg til sitt flott bladverk en fin ny vekst på årets skudd. Ny skuddene er som regel lysgrå til brune, med et flott filtaktig utseende som er en liten ekstra blomstring i seg selv.

R.montroseanum, viste i fjor høst konturen av noe som så ut som blomsterknopper. Til å begynne med antok jeg at dette måtte være bladknopper, jeg visste jo ikke helt hvordan blomsterknoppene på disse plantene så ut. Frem på vårparten ble det utvikling i knoppene og da *R.montroseanum* åpnet sine sterkt lysrøde knopper i slutten av mars, var all tvil borte. Den gav seks til syv fine mørk rosa blomstrer, som alle var en fryd for ”mitt” øye. Dette skal etter hva jeg erfarer være første gang denne

R.montroseanum foto JRH

R.rothschildii. foto JRH

planten blomstrer i Norge. Jeg har også en annen planter av *R.montroseanum*, som blomstret en uke senere. Begge plantene er frøplanter frå ARS og har som frøplanter flest en del variasjon i vekst og blomstring. Sistnevnte plante hadde lysere blomster, nesten hvite, noe som i følge Cox sin Encyclopedia forekommer. Dette er frøplanter som jeg har fått av Håkon Vangsnes på Nautesund Planteskole, de ble sådd i 1997 av Håkon, og overtatt av meg i 2000. Frøene er donert til ARS (American Rhododendron Society) fra Rhododendron Species Foundation i USA. Frø nummer 212, fra R.montroseanum 80/050 KW6261 selfed.

R.rothschildii er også en storbladet rhododendron som jeg fikk fra Håkon i år 2000. Den stod bristeferdig med 6-8 knopper i midten av april. Forventningen var stor og jeg var spendt på hvilken farge det var på blomsten. Og her ble det stor glede over en sterk rosa farget blomst med en stor mørk ganeflekk. Gleden over den flotte blomstringen ble imidlertid kortvarig da vinteren valgte å vende tilbake med snø og frost den 20. april i år. Da hadde *R.rothschildii* akkurat åpnet blomsten og jeg rakk ikke å forevige den før etter at den var blitt skadet av kulden, dermed mistet jeg det optimale bildet av blomsten.

R.macabeanum ble skaffet fra samme kilde og blomstret også i slutten av april, men en uke senere enn *R.rothschildii,* det gjorde at den berget seg unna vinterkulden. Blomsten var lett rosa i knopp og lys gul til hvit, fullt åpen. Jeg hadde håpet på en

sterk gul farget blomst så fargen var en liten skuffelse. Jeg har en søsterplante av *R.macabeanum* som enda ikke har blomstret og håpet om en plante med klar gul farge i blomst lever videre.

R.falconerii er en plante som ikke har vist noen optimal vekst i min hage, jeg har hele tiden en følelse av at den lever i et grenseland mellom liv og død. I vår hadde den en blomsterknopp som dessverre ikke tålte sen vårfrost og derfor ble det ikke noe blomstring. Dersom den overlever vinteren, og våren blir varm og frostfri, så kanskje den overrasker oss med en blomst til neste vår.

R.rex fictolacteum er trolig en av de aller beste storblada planter for vårt klima, den blomstrer et stykke ut i mai og er av den grunn ikke så utsatt for frost under blomstringen. Jeg kjøpte min *R.fictolacteum* fra Glendoick i år 2003 og den blomstret den 10. mai i år for første gang. Blomsten var klart hvit. Denne planten har også et svært vakkert mørkt grønt bladverk og brune filtlignende indument på undersiden, og er absolutt å anbefale dersom du har plass til et lite rhododendron tre i din hage.

R.hodgsonii har jeg mistet et eksemplar av og siden skaffet en ny. Denne planten er fortsatt bare halvmeteren høy og det tar trolig enda noen år før den kommer i blomst. Denne planten står på et sted med begrenset drenering, og jeg planlegger å flytte den til et opphøyet bed. Den forrige *hogdsonii* døde trolig på grunn av dårlig

R.rothschildii “Ørnenebb” foto JRH

drenering, denne har det litt bedre i så måte, men ville absolutt hatt fordel av å bli plassert på et sted med optimal drenering, altså et opphøyet bed.

R.praestans fekk jeg av Ole Jonny Larsen for noen år siden. Planta har store og brede blad og noen flotte nye skudd som i seg selv er en liten blomstring. Det tar nok en del år før den kommer i blomst, men jeg har sett bilder av en tilsvarende plante i full blomst og den er verd å vente på. Mitt eksemplar står plassert litt utsatt for vind, og jeg har planer om å flytte den til en mer beskyttet plass. Men så var det dette med, når og hvor hen, hvordan osv, og så blir vel planta så stor at den knapt lar seg flytte med bare mannemakt. Resultatet kan godt bli at den må klare seg der den står i dag, eller tape kampen mot elementene.

Mine erfaringer med de storblada rhododendron er at de trenger god drenering, og opphøyde bed er absolutt å anbefale på det våte Vestland. God drenering er jo noe alle rhododendron trenger, men for planter som er i grenseland av sin dyrkningssone er det særlig viktig at de får maksimalt gunstige vekstforhold. På grunn av de store bladene er de utsatt for at bladskaftet knekker i sterk vind, og de bør derfor ikke plantes på steder hvor de blir utsatt for slik vind. Jeg gjødsler de som alle andre rhodoer, en neve eller to med vanlig fullgjødsel tidlig i april, alt etter hvor store de er, pluss et godt lag med hagekompost rundt røttene i mai måned, ca 7-8cm.

Sykdommer og sopper er ikke et noe stort problem for de storblada, er de utsatt for vind kan di få en del bladskader. Et problem er likevel kjent blant de med store blad, og det er noe som jeg kaller ”Ørnenebb” Det viser seg ved at blader som kommer om vår og sommer krøller seg innover i bladspissene og ligner ørnenebb. Jeg har hørt flere forklaringer om årsaken til problemet og har trodd på alle, men har enda ikke funnet løsningen. Planter som blir sterkt angrepet, får store bladskader og et redusert utseende. Noen mente at ”ørnenebb” skyldtes sen vårfrost, andre mente at det hadde å gjøre med tørkeskader, mens tredje versjon var angrep av innsekter. Forslag om at dette har sammenheng med vårfrost har jeg forkastet, da det også oppstår på andre gangs bladvekst, sent på sommeren. I vår var jeg overbevist om at problemet skyldes tørke. Jeg var derfor svært påpasselig med vanning i tørre perioder. Særlig passet jeg godt på en plante, *R.rothschildii*, som hadde vist seg å ha mye angrep forrige år, resultatet av min vanning ble at planten fikk mer skade enn noen gang tidligere. Konklusjonen blir da at tørke ikke er årsaken til ”Ørnenebb”. Da står jeg tilbake med at dette er angrep av innsekt, og skjer i tørre perioder av året. For tiden er dette det jeg tror på og til neste år har jeg planer om å sprøyte mine storblada rhododendron med et innsektmiddel like før bladene springer ut, og et par ganger ut over sommeren. Dersom jeg lykkes lover jeg å dele min erfaring med leserne av Lapprosen.

Om å holde orden i plantesamlingen

Torstein Borg

Mange er vi som har klekket ut gode systemer for å holde orden i egen plantesamling. Men hvordan det er eller ikke, blir det ofte laget lister som jeg enten ikke finne igjen eller som detter ut av bøkene mine, etter hvert som jeg blar i dem. En får òg spørsmål om hvor mange planter en har i hagen, et spørsmål som jeg aldri har kunnet svare på. Jeg liker å tro at jeg er på fornavn med plantene mine. Jeg blir stadig eldre, flere planter kommer inn i min hage og begge deler kan være et problem.

”Pling” kom det for meg: en blokk med gule lapper klippet opp i 1 cm breie strimler som blir limt inn i boka på de plantene jeg har!

Så har du fått et gult skrivefelt i boka og her kan du skrive de opplysningene du har om planten. Da har du laget et enkelt system som kan utvikles videre. Det var naturlig å bruke boka The Encyclopedia of Rhododendron species av Peter A. Cox & Kenneth N. E. Cox. Men er du generalist er Per M. Jørgensen sin bok Rhodendron i Det norske arboretet på Milde utmerket.

I min hage er det mest arter. Etter å ha limt inn alle lappene så skrev jeg opp alle familiene på et ark, og da lærte jeg noe om hvilke slekter som er mest attraktive. *Taliensia , fortunea, grandia* og *falconera.* Etter summeringen kom jeg til at jeg hadde 198 arter i min hage og da går det litt sport i det, så i dag: 206 arter.

Dette var ment som et tips, mens jeg samler videre.

Internasjonal Rhododendronkonferanse i Edinburgh 7 – 11. mai 2008

Konferansen holdes i anledning 50 års jubileum til den Skotske Rhododendronforening (SRS), og vil finne sted i Den Botaniske Hage i Edinburgh (RGB). De tar sikte på å få med ca 300 deltakere. Prisen for å delta er £150 pr person, om en melder seg på innen 15. desember 2007. Lunsj og forfriskninger i pauser er inkludert. Hotellprisene som er tilbudt varierer fra rundt £100 – 140 pr døgn.

Det vil bli 2 dager med leksjoner om rhododendron, der temaene vil variere fra dyrking, hybridisering, formering, plantehelse, til planter i sitt naturlige element. Det er en lang rekke med kjente personer fra rhodoverdenen som vil dele sin kunnskap og sine erfaringer med deltakerne. Lokalitetene i RBG tillater bare ca 150 personer å delta på hvert foredrag. Det planlegges derfor å dele deltakerne i to grupper, du velger selv om du vil delta på gruppe A eller B. De to øvrige dagene blir det tilbud om ulike hagebesøk i henhold til et på forhånd oppsatt program. Prisen for disse dagsturene med buss er £40 pr person.

I forkant av konferansen har SRS et til bud om en fire dagers busstur med besøk i tre hager hver dag. Turen starter fra sentrum av Edinburgh lørdag den 3. mai kl 0745 og retur til samme sted den 6. mai på ettermiddagen. Her reklamerer de for en mulighet til å besøke hager som normalt ikke er åpne for publikum. Prisen er £335 per person, tillegg for enkeltrom er £45. Prisen dekker buss, tre hotellovernattinger, inngangspenger i alle hager samt alle måltider.
Turen går til ” South West of Scotland and the English Lake District ”

Flere opplysninger samt skjema for påmelding får du ved å kontakte denne e-post adressen: rhodo08@btinternet.com
eller bruke postadresse:
Mrs M McFarlane, 14 Loaning Crescent,
Peebles EH45 9JR, Tweeddale, Skottland.

Dyrking av rhododendron i subseksjon Vireya

Ole Jonny Larsen

Er det noen vits i å skaffe seg planter i subseksjon Vireya? Dette er jo rhododendronarter som vokser i tropiske land og derfor burde være av liten interesse for oss i Norden. Jeg vil likevel slå et lite slag for disse plantene som har vist seg lettere å dyrke enn jeg først trodde.

Jeg har 7-8 Vireya-planter selv. Fire av dem har blomstret eller vil blomstre til neste år. Noen av disse har jeg sådd fra "open pollinated" frø som jeg høstet i Peter Cox veksthus i 2000 og sådde samme høst. Jeg vet altså ikke hvilke arter det er, men går ut fra at det er hybrider. Andre er arter som jeg har stukket fra plantemateriale jeg har fått med andre samlere. Her kommer en oppsummering av hvordan jeg dyrker dem. Det er altså en begrenset erfaring, men trolig til nytte for andre som vil prøve for første gang.

Vireya-planter må ha små potter i forhold til plantestørrelsen! Rotsystemet er lite og de må altså alltid være "underpottet". Aller best vokser de i keramikkpotter *uten* glasur på utsiden, altså de gammeldagse røde leirpottene. De spesielle gjennomhullete orkidepottene kan være et alternativ, men det har jeg ikke prøvd. Vanlige plastpotter blir altfor tette og jorden blir for våt.

Vireya-plantene må ha svært godt dren! Jeg fyller 2-3 cm grus i bunnen av potten og ren torv i resten. De skal vannes lite, særlig om vinteren. Jeg har faktisk drept en plante med uttørring, men de dør langt oftere av fuktighet.
Spesialister sier at en ikke skal bruke jord, men heller voksemedium for orkideer. Dette består for en stor del av barkbiter. Min erfaring er at naturtorv kan brukes, men noen seriøs utprøving har jeg ikke gjort.

Vireya-plantene må ut om sommeren! Mine planter står på en hylle på en nordvendt vegg. På grunn av de små pottene fester jeg dem med en streng så de ikke skal velte. De får altså ikke sol, men alt regnvann renner ned på dem og gjennom voksemediet. Dette går utrolig godt og de er aldri så flotte som på sensommeren. Jeg vanner dem bare i ekstreme tørkeperioder.

Vireya-plantene får svært lite gjødsel. Jeg gir litt om våren oppløst i vann.
Plantene mine blomstrer om våren, gjerne i april. Da tar jeg dem inn i huset for å kunne beundre dem så lenge det varer, men med det samme det er over, må de ut i veksthuset igjen. (Det samme gjør jeg med min store *Rh. lindleyi* som fyller huset med sin gode duft når den blomstrer.)

Jeg overvintrer mine Vireya-planter i mitt frostfrie veksthus. Der er det ned mot null grader, men oftest litt mer. Dette tåler de faktisk. I følge litteraturen skal de ha mye lys også om vinteren. Peter Cox hadde lysarmatur over Vireya-bordet, men jeg har ikke brydd meg med det, og det har gått fint. Jeg setter dem på en hylle høyt oppe slik at de får mest mulig av vårt sparsomme vinterlys.
De fleste Vireya blir ranglete i veksten, eller "leggy" som det heter på rhodospråket. Jeg valgte å klippe kraftig tilbake en plante som blomstret sist vår. Da blir det ingen blomster i 2007, men planten blir tett og fin.
Så langt har det altså gått greit, og jeg har blitt belønnet med noen flotte blomster og ellers med noen spennende planter med vakre blader. Våren 2006 var jeg i Skottland og så at både Arduaine Garden og endog Glendoick Garden hadde plantet ut noen Vireya-arter i hagen. På vestkysten der borte går faktisk de mest hardføre artene fint utendørs (*Rh. kawakamii og Rh. rushfortii)* og hos Peter Cox i Glendoick hadde de også klart den første vinteren. Trolig er noen av dem både mer hardføre og lettere å dyrke enn vi har trodd til nå. Min drøm som framtidig pensjonist er en godt gjennomluftet hagestue uten for mye sol som bugner i blomstrende Vireya-arter. Kankje blir det en realitet en gang?

Det jeg her har beskrevet, kan også anvendes på arter i subseksjon Maddenia, men da er det ikke så farlig med ekstremt godt dren.

Arter og hybrider i subseksjon Vireya kan kjøpes hos Glendoick Gardens, for eks. i den felles importen som foreningen står for hvert år.

Rh lochae macgregoriae foto Steinar Handeland

Nepal 2007, en reisefortelling i to deler

Tekst og foto Torstein Borg

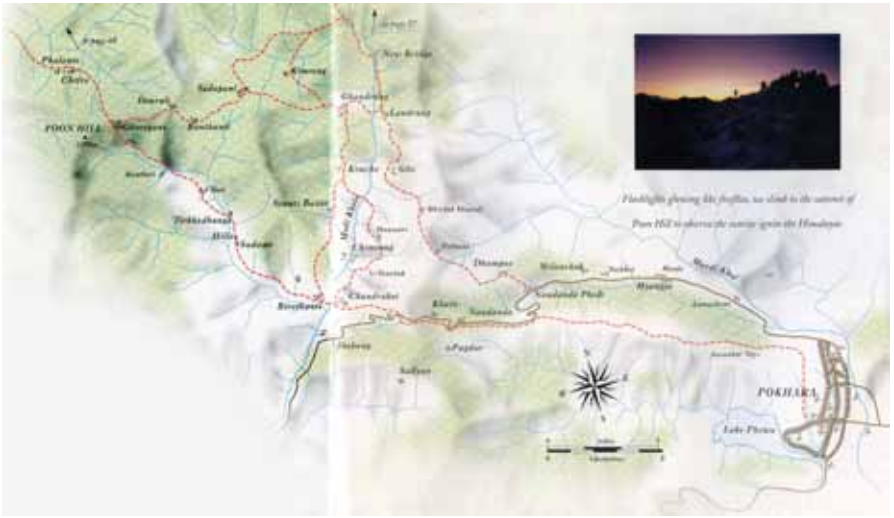

Kart over fotturen vår

Denne turen stod avertert i Lapprosen 3/2006 og det var Maria som hadde laget dette opplegget sammen med de kontaktene hun hadde i Nepal. Så her kunne en bare gripe sjansen, det som manglet var en fagperson innenfor det botaniske feltet og i kontakten med Maria fikk vi det på plass òg. Kravet fra Maria var at skulle turen bli av, måtte det minst være 10 påmeldte. Slik ble det aldri, vi var ikke mer enn 6, og så kom den syvende personen med i siste liten.

Maria reiser med fly til Stavanger for å plukke opp Reidar og Oddbjørn. Mannen til Maria, Egil, tar Anne Marie òg med til Gardermoen hvor vi treffer Åse. Vi samles på flyplassen i London for samlet avgang til Muscat i Oman i de Arabiske Emirater. I Oman blir det mange timers venting før vi kommer videre. Det er all den ulidelige ventingen som gjør reisene lange.

Forberedelsene før avreisen går blant annet ut på hvor mange *Rhododendron* vi kan forvente å finne i det området vi skal besøke. Men dette er det vanskelig å finne ut noe som helst om. Det er i denne søken jeg finner en bok på nettet, The Rhododendrons of Nepal. Jeg bestiller boka fra et forlag i Delhi i India, men usikker som jeg er om jeg får boka før avreise, sender jeg et nytt ønske til Maria på e-post om at boka må finnes i Nepal når vi kommer dit.

Når vi kommer til Kathmandu skumrer det av kveld. En minibuss står og venter utenfor og fra flyhallen til bussen blir vi forfulgt av en mengde med unge nepalesere som vil ha penger av oss. Men når bussdøren lukkes og motoren settes i gang føler vi oss trygge igjen. Vi er på vei gjennom Kathmandus trange gater i en helt kaotisk trafikk men til slutt er vi ved hotell Nirvana som ligger i en grønn lunge midt i byen. Skal vi finne vårt nirvana på denne turen? Vi er veldig spente på hva vi kommer til å oppleve i Nepal.

Etter en god natts søvn får vi spist en helt grei hotellfrokost. Vi får hilse på Shuman, botanikeren som skal være med oss 7 dager til fjells, men denne dagen skal vi få være med på en guidet tur rundt i Kathmandu. Nepal er et hinduistisk land med 23 mill. innbyggere og der er ca 2,5 mill. bare i hovedstaden Kathmandu. Denne dagen får alle hvert sitt eksemplar av boka The Rhododendrons of Nepal. Boka er ikke større enn at den er grei å ha med seg i sekken.

Shuman tar oss med dit hinduene bisetter sine døde ved elvebredden, og vi blir fortalt at Ganges finner sitt utspring her oppe i Nepal. Etter dette tar minibussen oss med til den eldste delen av Kathmandu i Patan, og vi får se hinduistiske og Buddhatempler side om side i fred og fordragelighet.

Namaste

Med dette ordet er det svært godt å komme i kontakt med folk, over alt hvor vi ferdes hilser folk oss på nepali: ”Namaste”. Om kvelden er vi med på en folkloreaften med nepalsk mat, dans og folketoner. Etter frokost tar minibussen oss med til flyplassen i Kathmandu. Vi skal fly til Pokera, den nest største byen i Nepal. En ny minibuss henter oss der, og vi får legge fra oss saker som vi ikke trenger ha med oss til fjells. Vi skal bo på dette hotellet når vi kommer tilbake. Etter litt proviantering setter vi oss på ny i bussen og vi blir kjørt til der oppstigningen starter. I tillegg til oss er Shuman og Ram med i bussen. Ram er kjentmann og guide.

Bussen setter oss av ved noen bølgeblikkskur, men vi ser etter hvert at her bor folk og her er butikker. Her møter vi òg sherpaene som skal bære våre store ryggsekker, selv skal vi ha svippturseksker med vann og fotoutstyr. Dette øyeblikket skal gi et brukbart fotomotiv. Jeg hadde lenge tenkt på bildet av en liten sherpa med min 95 l sekk på ryggen, det ville bli sekken med bein på. Men her måtte jeg tro om igjen, for hver sherpa bandt flere sekker sammen og bar disse med bånd rundt pannen. Utgangspunktet for turen som skal vare i 7 dager ligger cirka 2000 m over havet. Vi er nå i et område som er merket på kartet som Annapurna Conservation Area. Ennå ser vi ingen *Rhododendron* men trompetbusker *Datura* ser vi flere av. Det er vel to, tre timers tur denne første etappen, og det er ennå lyst når vi kommer til

Tikhedhunga, hvor vi skal overnatte. Dette er en liten landsby med et gjestehus med bevertning. Sherpaene deltar i matstellet for oss og mens vi venter på middagen leser vi oss med en flaske øl. Det nattlige kvarter er et rom med enkle vegger, og rett og slett blekkplater mellom rommene har mange av de plassene vi overnatter. På rommene er det en eller to senger med skumplastmadrass. Vi har med oss soveposer. Klok av skade kjøpte jeg en sovepose som klarer ned til -5 grader og denne fikk Shuman før vi forlot Nepal.

Trappefolket

Til frokost får vi Nepal-brød som er en flat kake bakt på en steinhelle, ellers er matstellet svært enkelt. Vi fortsetter inn i ukjent terreng men det vi ser etter er den første rhodoen. Langt over oss på andre siden av dalføret ser vi at det har gått et skred. Skredet ser nytt ut og Ram forteller at det lå en landsby akkurat der som skredet har gått. Nærmere 40 mennesker mistet livet i dette skredet. Alt vi ser av fjell og berg er sedimentære bergarter. Det er det som er muligheten for å bygge hus, trapper og terrasser av stein, på hustakene har de raste heller, akkurat samme metoden de brukte her hjemme i tidligere tider. I det området vi befinner oss er det ingen veier.

Til å begynne med er stien ganske slak, men når vi krysser den første hengebroen, møter vi trappene på alvor. Vi møter flere hengebroer på denne turen og Oddbjørn er ikke særlig høy i hatten når vi skal over disse broene. Nede i elvedalen finner vi de første *Rh. arboreum ssp. arboreum* med sterk rød farge. I oppstigingen i et områ-

Sherpa som bærer sekker

Åse og Ram på Poon Hill

de som heter Ulleri er det bare trapper og snart kommer vi i kontakt med skredkanten. Her ser vi tydelig at de har lagt opp nye trapper. I trappene er det brukt stein med ulik høyde, så en er henvist til gå litt på kryss og tvers for å finne den letteste veien. Jeg drar litt på oppover, og går jeg feil blir jeg tilropt og korrigert. Men så savner jeg kontakten med resten av følget og er usikker på hvor vi skal ha lunsj og setter meg ned og spiser det jeg har av frukt i sekken. Så kommer den første sherpaen meg i møte; det er han som blir mest glad, men de andre kommer lengre bak. Sherpaen forteller at vi skal spise på toppen av trappene. Vi går videre sammen og når vi er oppe kommer Ram oss til møtes. Vi spiser vår lunsj. Det ordner Ram før de andre kommer og når vi er ferdige går sherpaen og jeg videre, mens Ram venter på resten av følget. Sherpaen har problemer med å slippe meg av syne, han passer på meg hele tiden! Dette er fordi turister har blitt ranet, men jeg føler han overspiller. Her oppe kunne jeg tenke meg å gå litt seinere. Stien er mest som en hylle og det er svært bratt utfor men det er òg bratt på oppsiden av stien, men her vokser det store *Rh. arboreum* over alt men det er umulig å få kontakt med *arboreum*- trærene. Kan det bli verre? Men jeg tenker vi kan få dem nærmere i et litt planere lende. Vi kommer fram til Ghorepani 3 timer før de andre bare for å oppdage at sherpaen som jeg gikk sammen med ikke hadde min sekk! Her kunne jeg få ta en varm dusj, men jeg hadde ikke klesbytte. Da fikk jeg slå tiden i hel med å botanisere litt rundt forbi. Her var mengder av *Rhododendron* rundt gjestehuset. Mellom dem vokste som fyr

tårn *Magnolia campbelli*. Men sherpaen fotfulgte meg så var ikke mulig å få med seg frø med ham i helene. Etter 3 timer kommer de andre. Da er det begynt å skumre, men det er svært kjekt å være sammen til et felles måltid. Vi får vite at Maria, til liks med oss andre, hadde hatt problemer med å gå de 3800 trappene opp. Maria overnatter litt lengre nede enn oss.

Om kvelden får vi et tordenvær over oss og det varer ca en halv time. Dette skyldes varm luft som kommer fra Bengal-bukten og møter den kalde luften oppe i fjellene. Det samme opplever vi hver kveld her oppe i fjellet, og når luften blir renset og disen blir borte ser vi opp mot 8000 m høye fjell badet i kveldsol. Soloppgangen er en gudegave mener hinduene, og det kan vi også være enige i. Tilbudet er å være med opp på Poon Hill og se soloppgangen. Ram tar med dem som har lyst å være med på dette. Det var Åse og jeg som ble med på den nattlige turen. Starten fra gjestehuset går kl 0430 med hodelykt i mørket, en times gange oppover til 3200 m over havet. Folk nærmest valfarter i samme retning som oss, og når sola står opp, ser vi flere hundre mennesker som opplever det samme som oss. Det var ikke så mye å se på vei oppover, men på vei nedover i daglyset ser vi *Rh. arboreum* over alt. Vi rekker frokosten vel tilbake til gjestehuset og Maria er sammen med oss igjen. Hun har bestemt at hun vil ta en snarvei tilbake mens vi andre fortsette den planlagte turen.

Gjenstående program for høsten 2007

ØST

Førjulsmøte lørdag 3.november 15.00 – 18.00
Se side 35.

Møtet holdes i **Zoologisk Museum** som ligger i Botanisk Hage, Tøyen
Detaljer: Se Lapprosen nr 2-2007 og rhododendronforeningens hjemmesider.

Fagprogram: Torstein Borg holder foredrag og forteller fra sin tur til Bhutan i 2006.
Han forteller også litt om sine egne rhododendronbeplantninger. I tillegg vil en av våre medlemmer fortelle om plantinger og erfaringer fra egen hage. Ansatte i Botanisk Hage vil bli spesielt invitert. Etter foredraget blir det sosialt samvær med enkel og rimelig bevertning. Kontaktpersoner: Arnfinn Nypan / Turid Bergerøy.

SØR

Besøk hos Vidar Olsen i Fyresdal. Feil i årsprogrammet for 2007. Ta direkte kontakt med Vidar når det passer. Han er stort sett på bruket i helgene. Verdt et besøk! Tlf. 91861034.

20 oktober Høstmøte. Stinta Skole i Arendal, kl.11.00 – ca 14.00
Torstein Borg viser lysbilder og forteller fra sin tur til Bhutan i 2006.
Vi tar en rask praktisk/teoretisk runde på frø formering. Vi har alt nødvendig utstyr.

VEST

27.oktober og 3.november kurs i digital fotografering

Se annonse neste side.

Medlemsmøte i Rhodo Vest tirsdag 13. november kl 19.00

i Naturhistorisk Museums kantine, Musèplass 3

Program:
Terhi Pousi viser bilder og forteller fra DnR jubileumstur til Sør-England.
Auksjon og utlodding av rhododendron.
Inngangspenger kr 30,-. Trekning av en rhododendron på billetten.
Påmelding: Av hensyn til servering, ber vi om påmelding innen dagen før møtet til
Kirsten Marie Storheim, tlf. 56 37 11 87, mobil 976 91 978.

Ta gjerne med naboer og venner

Vi ønsker alle hjertelig velkommen!

Fra Olav Hammerslands hage, foto Terhi Pousi

Høydepunkter i Sør 2007

Tekst og foto Audun Arne

Dugnad

21. april hadde vi dugnad i hagen til Lis Herlofsen. (Det var der vi hadde grillfest fredag før årsmøtet i Kristiansand.) Vi har vært spent på om dette var en god ide, og resultatet var over all forventning vellykket. Det er ikke bare-bare å få folk inn i hagen sin og la dem gå løs på "alt som er der", men med litt plan og autoritet går det bra. Dette skal vi ha inn som fast program.

En gigantisk iris ble tauet opp av dammen.

Dugnad er selvfølgelig veldig sosialt, men også lærerikt. Det diskuteres en masse om hva og hvordan, og alle har noe å tilføre hverandre. Verten må holde en viss kustus, men når for eksempel rosene skal beskjæres kan verten med fordel holdes på avstand. En gigantisk iris i en dam, en gang satt ned i en liten kasse, skulle ut av dammen. Slepetau og fem til å dra fikk den delvis opp på land, med mye skrik og skrål og latter. Øks og sag ordnet resten. Tiden gikk fort, vi fikk gjort masse, og det er gøy å gjøre ting sammen. Til slutt hadde vi grillparty.
Neste sesong vil vi invitere medlemmer til å sette seg på ønskeliste for dugnad, og kanskje ta unna et par stykker.

Høstvandring

Det var Rhodo Vest som ga oss ideen om hagevandring om høsten. 25. august var vi noen stykker hos Kirsti Haatveit. På veien stakk vi innom Bente Dollis og Myren Gård. Været var med oss, og med Kirstis sprudlende guiding ble det en spennende opplevelse å se hvor mye som blomstrer og pryder på denne årstiden. Kirsti har utnyttet en variert naturtomt på en særdeles kreativ måte. Her er masse rhododendron, men dertil et imponerende mangfold av busker og trær og stauder og kunstferdige og morsomme komposisjoner. Her er mange ideer å hente, og ikke minst et antall arter fra inn- og utland, som vi ikke har sett før.
Høstvandring er avgjort en god ide.

Medlemstreff – Stiklinger og poding

27. sept. hadde vi for 4. gang det som har blitt vårt tradisjonelle stiklingstreff. I fjor prøvde vi oss på poding samtidig, men vi var enige om at noe måtte gjøres med teknikken. Denne gangen ble det knallsuksess. Vi hadde nemlig invitert gartner og podemester Alf Lindal til å lære oss skikkelig teknikk med podingen. Han klarte på en inspirerende måte å gi oss en innføring i redskap, håndtering og knivføring, og forskjellige podeteknikker. Han hadde aldri podet rhododendron tidligere, men et par "prøverunder" med dette relativt myke materialet var oppklarende. Etter en god del aha-opplevelser og forståelse av det enkle og logiske, var vi så klare til praksis. Og forsamlingen formelig eksploderte i kreativ utfoldelse. Frode hadde en del grunnstammer av 'Cunningham's White' på rot, og Audun hadde masse kraftige stiklinger av samme, til poding og stikking samtidig. Ellers hadde vi et hav av stiklinger å bytte på. Det ble podet og stukket i høyt oppdrevet tempo, og Alf Lindal hadde hendene fulle med podebistand hele kvelden. Og de som manglet litt på stikkerutinene fikk perfeksjonert seg. Vi var 10 stykker til stede, og det forsvant en diger kasse med stikkemedium og et enormt antall småpotter. Kaffe og smågodt ble nesten ikke rørt.
Etter hvert er vi faktisk et antall medlemmer som mestrer en del teknikker, og jeg ser allerede med glede frem til neste stikke- og podetreff.

Podemester Alf Lindal hadde nok å gjøre.

Rhodo Vest – Hausttur til Fana i sol og regn

Kirsten Marie Storheim

Fra Olaf sin hage, foto Terhi Pousi

”Jeg velger meg april!” skreiv Bjørnson. Det gjer dei fleste av oss. Kvar dag å venta på nye små og store under i hagen. Men også hausten er vakker, difor seier vi med Olav Aukrust:

”Ei naki grein med blodraud bær og ei som bladrik blømer
på kvar sin måte fagre er for den som kjærleg dømer”.

Ei haustvandring gir høve til å nyta form og fargar på ein heilt anna måte enn under ei hektisk blomstring om våren.

I år gjekk haustturen søndag 26. august til Fana med besøk i hagen til Britt og Olaf Hammersland og i hagen til Brit og Pål Skagseth. Dagen starta med eit skikkeleg slagregn på godt vestlandsvis, men det skremde ikkje ein flokk hageentusiastar, 25 i talet.

Første stopp var hjå Hammerslands, der Olaf ønskte oss velkommen på ein triveleg uteplass der det var fyr på peisen. Den ca 2 mål store hagen har fått si form gjennom 25 år. Ei vandring i hagen viste eit stort utval av rhododendron, buskar, tre og stauder. Også ein sildrande bekk som endar ut i ein dam med fisk, gjev ekstra liv til hagen. Hagen er inndelt i ”rom”, der du heile tida kjem til noko nytt og spennande. Eit av blikkfanga på denne tida var ein stor hortensia med elegante, nærast gammalrosa blomar. Her var mykje til inspirasjon, både i utforming og plantevalg.

Besøket i hagen vart avslutta med ei triveleg matøkt i solskin!, der vi i tillegg til medbragt niste også fekk servert kaker og kaffi.

Turen gjekk så til Brit og Pål Skagseth sin 10 mål store eigedom ved Grimseidpollen. Dette er ein retteleg rhododendronhage med mange hundre eksemplarar av arten. Pål stod i tunet og ønskte oss velkomne. Først fekk vi høyra korleis hagen, der mykje framleis er naturleg vegetasjon, hadde blitt til med utgangspunkt i dei få rhododendron som var der då dei overtok eigedomen i 1961. Pål viste oss ikring i ein imponerande samling av rhododendron, for det meste villarter, som er planta mellom blåbærlyng under velvaksne furutre. Spennande var også området der alle småplantene stod og venta på sin endelege plass. Praten gjekk livleg og mange nytta høvet til å få del i Pål sine store kunnskapar om denne planteslekta. Vi avslutta dagen med plantebytte, og mange kunne reisa heim med nye godbitar til samlinga si.

Som takk for at vi fekk koma, fekk vertskapa i hagane kvar sin rhododendron. Det skulle helst vera ein dei ikkje hadde frå før. Hammerslands fekk ein *Rh. ochraceum*, eit nytt innslag i hagen deira. Vi trudde også at vi hadde funne fram til ein art som Pål ikkje hadde, slik Torstein sa ved overrekkinga av ein *Rh. oligocarpum*, men nei, dette vart nummer to i samlinga.

Takk igjen til dykk som tok så vel imot oss. Vi kjem gjerne igjen og ser hagane i vårskrud.

Fra Pål sin hage på Hordnes, foto Terhi Pousi

Midt i smørøyet

To foredrag med lysbilder fra Yunnan, av professor Guan fra Kunming i Kina på besøk i Bergen, 11. og 12. september 2007

Gerd Jørgensen

Yunnan er det sørvestlige hjørnet av Kina og det beste området å besøke for å oppleve flest og mest *Rhododendron*. Kina har 60 % av alle Asias arter, 566 i tallet, 419 endemiske, og i Yunnan finner man 45 % av alle de artene som Kina har totalt, dvs 257 arter og av dem er 62 endemiske. Professor phD Guan har skrevet 12 bøker, over 80 artikler, men mener selv han ikke er rhododendronekspert. Han takker for mottakelsen her, pent land, pent vær og god mat. Vi ser at han har en søt og blid kone, men har hørt at det er høflig å si " min stygge kone og mine uoppdragne barn" i den kulturkretsen han kommer fra. Vi forstår godt engelskens hans, som er tydelig og velegnet stenografisk, flytende og sjarmerende, "very attractive" akkurat som han selv betegner blomstringen han viser oss.

Plantesamlere har våget liv og helse i disse vanskelig tilgjengelige fjelltraktene, og her innbyder oss professor Guan til å komme og se selv. Faktisk får vi en følelse av å være tilstede allerede, på de vidstrakte slettene fulle med lave rhododendrontuer, i de bratte skråningene hvor rhododendron står tett, sammen med lerk eller bjørk, i overveldende vårblomstring og i lysende høstfarger. Men etter dette hjemmehos-besøket i Yunnan kommer kanskje tanker på tilpasning og forhold i hagen hjemme.

Med kjent orientalsk beskjedenhet forteller prof. Guan om hvor få planter han egentlig vet navnene på, men presenterer innledningsvis en knusende mengde fakta i tabell og diagram. Vi venter og lengter i nærmere en halvtime før de første bildene kommer.

Yunnan er stort, nesten på størrelse med Frankrike, har 40 millioner mennesker, 25 minoriteter og sikkert flere dialekter, 394 000 kvadratkilometer overflate, ligger fra 2000 til nesten 7000 meter over havet, har mange virkelig store elver, snødekte fjell, spisse som omvendte istapper, nesten alle klimasoner, vertikalt distribuert, slik at de plantene som vokser på 4000 meters høyde kan trives i temperaturer som i Norge.

Hvorfor er det så rikt og variert i Yunnan? Forklaringen ligger i klodens utviklingshistorie. Så å si alle kontinentene, med tilhørende dyre- og planteliv, kræsjet med India som buffer og de takkete Himalayafjellene ble resultatet av denne alvorlige tidsklemstringen, for omtrent 400 millioner år siden.

Derfor kan Yunnan, og naboregionene også til dels, oppvise disse fantastiske massivene, med navn som Jade Dragon Snow Mountain, noen med pagoder, lamaskoler og palasser på toppen, som i byggestil prøver å etterlikne fjellformasjonene. Og *Rhododendron:* kronbladene fra snøhvite *decorum* koker, bløtlegger og spiser man; rosa *fictolacteum*, 200 år gamle, står som en bjørkeskog; rosa *yunnanense* og purpur *rubiginosum*; blålige *polycladum* som kler hele fjellet så nær som på noen hvite klatter som er lubne gjeiter; rosa *balforianum* i masser; asalean *simsii* lavere nede; *neriiflorum* i orangerødt. Bilder fra Tibet viser oss hvite, lave *orthocladum* og jak som ser ut som kuer på beite; en enorm slette fylt med *racemosum; oreotrephes* i bjørkeskog, hele fjellsiden og snøtopp i bakgrunnen! Duftende lerketrær er vanlig, men ellers er der alle bartrær. Lille lilla *nitidulum* fyller opp hele heien, akkurat som lyngen hjemme; lave *telmateium* over tregrensen i et myrlendt beite; en hel fjellside med hvite *pachytricum*; nydelige *rubiginosum* – very attractive! Mer enn nok til å miste både pusten og blyantstubben.
Spørsmål fra tilhørere: forekommer hybridisering? Ja, sikkert mer enn man klarer å belegge. Og de vokser på kalk også, rhodoene? Tenkte vi det ikke.

Så, når rhododendron er avblomstret kommer de skjønneste urter i naturens egenkomponerte samplantning; forskjellige, ja, mange ulike farger og meget forskjellige *Iris, Lilium*, *Meconopsis*, *Primula, , Rheum*, *Stellera*, mange orkideer! Den som har sett Keukenhof i Holland, har sett liknende overdåd, men det var jo likevel kunstig.

Etter dette håper man på forskningssamarbeid mellom Norge og Kina. Og vi er varmt velkommen til å komme på besøk, hilser vennligst Kaiyun Guan og bukker og takker. Vi likeså.

Rh capitatum, foto Kaiyun Guan

Enda en kjempe har blomstret på Milde

Per M. Jørgensen

Med kjempene blant rhododendron tenker man nok mest på arter i seksjonene Grandia og Falconera, sånne som Jan Rune skriver om i dette heftet. Men der er jo tredannende arter i andre seksjoner også, fremforalt *Rh. arboreum* (se Torsteins artikkel) som dessverre er litt for vanskelig hos oss (merkelig at det ikke skulle kunne gå å finne en type som passer i vårt klima så utbredt som den er i Himalaya). Og så har vi naturligvis den praktfulle *Rh. calophytum* som gleder oss hver vår med sin tidlige blomstring. På Milde hadde vi også gleden av å få *Rh. lacteum* i blomst her om året, dog ikke på egne røtter (dvs. podet, for den har et svært svakt eget rotsystem!).

I år kom en annen, mindre berømt/beryktet art i full blomst, *Rh. auriculatum* (se Fig.1). Denne er faktisk ganske lett å få til å vokse (i naturen blir den et 10 m høyt tre), men den trenger mange år før blomstringen kommer i gang, og selv da er den ikke riktig pålitelig. Det er en svært spesiell art som ble oppdaget i Hubei-provinsen av Augustine Henry i 1885, og senere ble den funnet i tilgrensende områder i Sichuan og helt syd til Guizhou-provinsen. Den er derfor mer østlig og sydlig i Kina enn de fleste andre arter vi har i dyrking, og er således mer kontinental og mindre tilpasset vårt klima.

Den er så særegen at den faktisk føres til en egen seksjon, enda den nok står nær Fortunea, der *Rh. calophytum* og noen andre kjemper plasseres. Den skiller seg først og fremst på sine merkelige spisse knopper og blad av en annen type med kjertelhår under. I England har den vært brukt en del siden den ble innført omkring

Fig.1 Rh. auriculatum, Milde 27. juli 2007, foto Terhi Pousi

1900 av Ernest Wilson, men den er aldri blitt svært populær der, selv om den i 1922 fikk en Award of Merit etter at Lord Aberconway hadde stilt den ut som en raritet fra sin hage i Bodnant der han hadde fått den frem fra Wilsons frøsending. Den er fremfor alt kjent for sine store, duftende hvite blomster med grønne ganeflekker (Fig. 2) som kommer sent i sesongen, ofte ikke før i juli/august, slik som hos oss i sommer. Den trenger nemlig lang tid å modne knoppene og kommer sent i vekst. Så vidt jeg forstår er det ikke bare dette at vårt eksemplar som ble innført som frø fra American Rhododendron Society i 1981, er kommet i rett alder som gjør at vi fikk så rik blomstring. Det er også et tegn på at voksesesongen er blitt lengre pga. den pågående klimaendringen. Forrige høst var usedvanlig lang og varm og gjorde at den lyktes å modne skudd og knopper i tide før frosten kom. Den er jo vant med mer sommervarme hjemmefra enn det vi har kunnet tilby. Men ellers er den meget hardfør og skulle kunne tåle adskillig frost på moden ved.

Fig.2 Nærbilde, foto Terhi Pousi

Merkelig nok har *Rh. auriculatum* i liten grad vært brukt i krysningsarbeidet, antakelig fordi den blomstrer så lenge etter andre potensielle partnere. Den første kjente krysning ble gjort allerede i 1922 da George Taylor krysset den med en annen kjempe, *Rh.* x *loderi* og fikk frem 'Lodauric' en ganske voldsom plante som neppe er i handelen lenger, men som vi har i "Kjempedalen". Et svært berømt avkom er 'Polar Bear' som er Stevensons krysning fra 1946 med *Rh. decorum*, en sort vi er svært glade for har slått bra til hos oss (i Nydalen) og nå blomstrer årlig, enda også den er kjent for å være ganske temperamentsfull og betydelig mindre hardfør enn sin mor. Derfor har amerikanerne (dvs. David Leach i 1970) gjort forsøk på å gjøre den hardførere ved å krysse inn *Rh. maximum*, og det har gitt sorten 'Summer Snow' som også har blomstret på Milde, men som jeg ikke synes er like enestående i blomsterprakt. Den har dessuten, på grunn av sin ulenkelige far, en ganske uregjerlig vokseform. Hardførere, sikkert, men hos oss er altså moren bedre, særlig nå for tiden!

Importforbud

FRA JANUAR 2008 KAN DET BLI FORBUDT Å IMPORTERE RHODODENDRON
Informasjon fra mattilsynet

Etter en markert økning i antall påvisninger av planteskadegjøreren *Phytophthora ramorum* i importsendinger i 2007, vurderer Mattilsynet å skjerpe kravene i forskrift om tiltak mot *Phytophthora ramorum*. Forbud mot import av *Rhododendron* og evt. andre vertplanter fra **Nederland og Tyskland** er ett av tiltakene som vil bli vurdert. Kravene til norsk produksjon av vertplanter for *Phytophthora ramorum* kan også bli endret. Revidert forskrift vil eventuelt tre i kraft i januar 2008.

Innskjerpingene av regelverket vil berøre importører og produsenter av vertplanter for *Phytophthora ramorum*. Fordi varer for neste år bestilles om høsten, ønsker Mattilsynet å varsle næringen nå, slik at konsekvensene for næringen skal bli så små som mulig.

FØRJULSMØTE I RHODO ØST.

LØRDAG 3 NOV. 2007.

Sted: Botanisk hage på Tøyen, i Zoologisk museum.

KL. 15.00 - 19.00.

PROGRAM:

15.00 VELKOMMEN

ca. 15.30 TORSTEIN BORG:
EN REISE I TORDENDRAGENS LAND.
RHODO-EKSPEDISJON I BUTHAN

Taksangklosteret høyt oppe i Pharodalen (3062 m over havet). Rh. arboreum i fremkant

Torstein Borg har vært særdeles aktiv i Den norske Rhododendronforening fra begynnelsen i 1997. Han er flittig skribent i medlemsbladet Lapprosen, med store kunnskaper og flotte fotografier. Han sitter nå i styret for DNR.

Torstein og Rh. sinogrande

ca. 16.30 ENKEL BEVERTNING

ca. 17.15 BAARD RANHEIM:
NORSKE VILTVOKSENDE RHODODENDRON.

Rh. Lapponicum Indre Troms. Foto Finn Haugli

Baard Ranheim sitter i styret for Rhodo Øst og er sannsynligvisen en av de i Norge som vet mest om norske viltvoksende rhododendron. Han vil til våren vise oss en vill bestand i Østfold.

ca. 17.45 ANNE FINNANGER:
"OASE 60º NORD" NYTT VEKSTHUS TIL BOTANISK HAGE.

Det planlagte nye vekshuset "Oase 60º Nord" vil ha store, flotte vekthusavdelinger med klima fra tropisk til arktisk og en rekke andre fasiliteter – restaurant, butikk, utstillingslokaler, foredragssal, møterom, m.m.

Anne Finnanger er en glødende engasjert leder av vekshusprosjektet "Oase 60º Nord". Hun er gartner og senior forskningsteknikker ved Naturhistorisk museum, Universitetet i Oslo.

ca. 18.30 EN KOPP KAFFE? OG EN LITEN PRAT FØR VI AVSLUTTER.

Møtedeltagelse kr. 100,- .

GI OSS BESKJED OM DELTAGELSE SENEST ONSDAG 31 OKTOBER !

Arnfinn Nypan 97 48 18 42 nypan@online.no
Øyvind Aasheim 22 37 75 15 oyvind7aasheim@gmail.com

Zoologisk museum.

BOTANISK HAGE

På tide å gå til biblioteket?

Klikk deg inn! Gå til ditt eget lokale bibliotek og lån det du trenger om rhododendron. http://nettbiblioteket.no/tema/tema_2005/rhododendron.html

NETTBIBLIOTEKET • Bergen Offentlige Bibliotek

SØK

Om biblioteket

Tema	Musikk	Litteratur
Utstilling	Edvard Grieg arkiv	Kunst og kultur
Lesetips	Lokalhistorie	Vestlandsforfattere
Prosjekt	For barn	Ut i verden

Bergen - Rhododendronens by

"Det bergenske klima er som skapt for de eviggrønne Rhododenron, og de blomstrer overdådig – man ser dem overalt." (Fra brosjyren "Bergen Rhododendronens by")

Introduksjon **Rhododendronens by** **Rhododendronslekten** **Bøker om Rhododendron**

Den norske Rhododendronforening ble stiftet i Bergen den 30.mai 1997.
En stund etter tok foreningen kontakt med Bergen Off. Bibliotek og foreslo et samarbeid, der rhododendronforeningen gir bøker om rhododendron til biblioteket som så gjør dem tilgjengelig for offentligheten. Samlingen står sammen med resten av bibliotekets bøker om planter og hagestell, og det har nok ført til at de forsvinner i mengden.

For å bøte litt på det, og for å stimulere interessen for en fantastisk plante, presenteres her tekst og bilder fra en brosjyre laget av Bergen kommune i 1990. Her presenteres 8 forskjellige steder med rhododendronbeplantning, og omtale av noen utvalgte bøker som kan lånes på biblioteket og hjelp til å søke i bibliotekets katalog.

Teksten i brosjyren er skrevet av Per M. Jørgensen, professor i systematisk botanikk ved Universitetet i Bergen og Norges fremste ekspert på slekten.

Bergen kommune ved parksjef Sissel Lerum, Grønn etat, har velvilligst gitt biblioteket lov til å legge ut tekst og billedmateriale fra brosjyren. Lesetipsene er Bergen Off. Bibliotek ansvarlig for.

Brosjyren er lagt ut i biblioteket.

Lenke til Den norske rhododendronforening:
http://www.rhododendron.no

Tekstansvarlig:
Elin Huseby, hovedutlånet
elin@bergen.folkebibl.no

Tema	Musikk	Litteratur	Søk
Utstilling	Edvard Grieg arkiv	Kunst og kultur	MappaMi

Bøker om rhododendron ved Bergen Off.

The Rhododendron handbook 1998. Rhododendron species in cultivation.

Rhododendron i Danmark i 25 år. – Dragør : Foreningen, 1999.

The Rhododendron story. – London : The Royal Horticultural Society, 1996.

Askjær, S.A. Rhododendron og andre surbundsplanter.

Cox, K.N.E. Rhododendrons and azaleas.

Cox, P.A. The encyclopedia of rhododendron species.

Davidian, H.H.The Rhododendron species.

Galle, D.M. van. Azaleas.

Gelderen, D.M. van Rhododendron portraits.

Gelderen, D.M. van Rhododendrons.

Gilberg, G. Rhododendron for alle.

Halliday, P. The illustrated rhododendron.

Hawthorne, L. Rhododendrons.

International Rhododendron Conference 1978

Contributions toward a classification of rhododendron.

Jørgensen, P.M. Rhododendron.

Jørgensen, P.M. Rhododendron. – 2. utg.

Kögel, A. Rhododendron og azalea.

Lerum, S. Dyrking av artene Rhododendron lapponicum (L.) Wahl og Rh. camtschaticum Pall ved det Norske arboret, Milde

Lindqvist, K. Rhododendron.

Lønø, K. Rododendron

Nelson, S. Rhododendrons in the landscape

Reiley, H. E. Success with rhododendrons and azaleas.

Salley, H.E. Rhododendron hybrids.

Schmalscheidt, W. Rhododendron- und Azaleenzüchtung in Deutschland Teil II.

Ward, F. K. Frank Kingdon Ward's Riddle of the Tsangpo Gorges.

Nye medlemmer

Styret ønsker følgende nye medlemmer velkommen i foreningen:

Hillgunn Marie Erstad	Nesttunbrekken 89, 5221 Nesttun
Karin Fjeldstad	5636 Tjeldstø
Gøril Fjellet,Vie	2337 Tangen
Kjersti Margit Skaalen	3890 Vinje
Kari Marie Aandstad	2266 Arneberg

Planteimport fra Skottland 2008

Medlemmenes interesse for å importere planter fra Skottland synes å holde seg på et høyt nivå, ca 200-250 plantebestillinger hvert år. Plantene må bestilles i høst og blir levert til Bergen rundt påsketider. Torbjørn Gjesteland er primus motor for importen, han fordeler og videresender plantene, med litt hjelp fra et par assistenter. Medlemmene betaler en pris som tilsvarer faktiske utgifter + 10 % påslag, for å dekke administrasjons- utgifter for DnR.

Vi bestiller plantene fra Glendoick Garden i Skottland. Har du plantekatalogen deres, finner du sikkert noen spennende nye planter som kan passe i din hage. Du finner også samme informasjonen på deres nettsider: http://www.glendoick.com/ her kan du også bestille katalogen deres. Har du ikke tilgang på internett, kan du bestille de plantene du ønsker og håpe at de finnes i utvalget deres. Utvalget er stort, men med relativt lite antall av hver plante, så vi erfarer at de iblant er utsolgt for enkelte arter.

Bestillingsfrist er satt til **31.12.2007**

Bestillingen sendes til:

Torbjørn Lem Gjesteland, Dreggen 10-12, 5003 Bergen.
e-post: ttgjeste@online.no

Styrenes sammensetning

Leder
Jan Rune Hesjedal, Lepsøyneset 106, 5216 Lepsøy tlf. 56 30 61 19
jan.rune.hesjedal@online.no

Nestleder:
Olaf Hammersland, Hammerslandgrenda 62, 5252 Søreidgrend tlf. 55 12 06 81
olafham@combitel.no
Sekretær:
Terhi Pousi, Mildev. 116, 5259 Hjellestad terhi.pousi@sah.uib.no tlf. 55 22 95 08
Kasserer:
Bjørg S. Rasmussen, Storhilderen 42, Postboks 35, 5341 Straume tlf. 56 33 09 65
bjorgvar@online.no
Styremedlemmer:
Harald Kårtveit, Kårtveit, 5363 Ågotnes harald.kartveit@politiet.no tlf. 56 33 47 88
Varamedlemmer:
Audun Arne, Eikevn.3, 4824 Bjorbekk, auduarne@frisurf.no tlf. 37 09 49 40
Arnfinn Nypan, Traraveien 54, 1609 Fredrikstad nypan@online.no tlf. 69 31 34 43
Torstein Borg, Tveit, 5694 Onarheim torstein@rhodomania.no tlf. 53 43 50 77

Medlemsregister:
Bjørg S. Rasmussen, Storhilderen 42, Postboks 35, 5341 Straume tlf. 56 33 09 65
bjorgvar@online.no
Frøforvaltere:
Torstein Borg, Tveit, 5694 Onarheim torstein@rhodomania.no tlf. 53 43 50 77
Jan Valle, Espeland, 5912 Seim jankvalle@yahoo.no tlf. 56 35 17 82

Leder Rhododendron Øst:
Arnfinn Nypan, Traraveien 54, 1609 Fredrikstad nypan@online.no tlf. 69 31 34 43
Leder Rhododendron Sør:
Audun Arne, Eikevn.3, 4824 Bjorbekk auduarne@frisurf.no tlf. 37 09 49 40
Leder Rhododendron Vest:
Torstein Borg, Tveit, 5694 Onarheim torstein@rhodomania.no tlf. 53 43 50 77

Internettredaktør
Vidar Winsnes, e-post : viwins@online.no
Vår internettadresse er: www.rhododendron.no

Utgiver av Lapprosen: Den norske Rhododendronforening, postboks 1325, 5811 Bergen.
Gerd Jørgensen gerd.jorgensen@tele2.no tlf. 55 28 36 85
Jan Rune Hesjedal jan.rune.hesjedal@online.no tlf. 56 30 61 19
Bente Borghild Hauge blomsterbente@broadpark.no tlf. 55 10 17 41